DE CONFLAGRATIONE AGRI PVTEOLANI, SIMONIS PORTII NEAPOLITANI EPISTOLA.

FLORENTIAE
M D LI.

ILLVSTRISS. D. PETRO A TOLETO PRINCIPI VILLAE FRANCAE, REGNI Neapolitani Proregi,& militum Imperatori. Simon Portius. S. D.

VLTA ſunt,quæ etſi naturali ratione eueniãt,quia tamen raro contingunt,portenta hominibus:atque iis maximè, qui rumore potius ea quàm viſu percipiunt, videri ſolent. Quamobrem ne de eo, quod nuper anno ſcilicet à partu Virginis M.D. XXXVIII. campis accidit Puteolanis, falſum aliquid ad te deferatur:cùm mea omnia,atque hæc præcipue, quæ ad noſtra ſtudia adtinent, me tibi debere ſentiam:eius rei totius hiſtoriam breui recenſere, & quod Philoſophi propriũ munus eſt,cauſas tibi aperire conſtitui: rem haud ingratam me facturum exiſtimans. Vidiſti tu quidem conflagrationẽ,& vniuerſam Puteolorum regionẽ luſtraſti.eſt ea vicina mari, aquis calidis,& lutoſo ſulfure abundans:montes habet à ſeptentrione & meridie,qui ad mare vſque procurrũt,vbi cauernæ multæ & magnæ caloris vim plurimam cohibent. Fuit hæc regio biennio ferè magnis terræmotib.agitata: vt nulla in ea ſupereſſet domus integra,nullum ædificiũ,quod non certã & proximã ruinam minaretur. At vero. V.& IIII.Cal.Octobr. perpetuis diebus, noctibusque terra commota eſt: mare paſsib.fere. CC. receſsit. quo quidẽ loco & ingentem piſcium multitudinẽ accolæ capere,& aquæ dulces proſilire viſæ fuerunt. III. tandem Cal. magnus terræ tractus, qui inter radices montis, quem Barbarum incolę appellant,& mare iuxta Auernum,

iacet:sese erigere videbatur, & montis subito nascen tis figuram imitari. Eo ipso die hora noctis. II. istæ terræ cumulus, aperto veluti ore, magno cum fremitu, magnos ignes euomuit: pumicesque & lapides, cinerisque fœdi tantã copiam, vt quæ adhuc extabant Puteolorũ ædificia operuerit, herbas omnes texerit, arbores fregerit, pendentemque vindemian. ad sextũ vsque lapidem in cineres verterit, aues quoque, & nonnullas quadrupedes bestias interemerit: fugiẽtib. per tenebras Puteolanis cum natis, & vxoribus & magno gemitu eiulatuque Neapolim sese recipientibus. Qui quidẽ cinis ad LX. fere passuum. milia exhalationis vi proiectus est. atque quod mirum videri pòtest, propè voraginem, siccus: longe vero, lutosus & humidus cecidit. Verùm quod omnem superat admirationem, mons circum eam voraginem, ex pumicibus, & cinere, plusquã. M. passuum altitudine vna nocte congestus aspicitur. in quo multa quidem inerant spiramenta, è quibus duo nunc supersunt, alterum iuxta litus, quod procurrit ad Auernũ: alterum in ipso montis medio. Auerni magna pars operta cinere, Balnea illa tot sæculis celebrata, quæque tot ægris salutẽ præstabãt, cinere sepulta iacent. Durat & hoc incẽdium ad hanc vsque diem, cum aliqua tamen interpollatione: cuius ego mox, quod pollicitus sum, causas naturæ conuenientes, explicare tentabo. Quæ natura raro fiunt, non vna ratione oriuntur. cum eorum quædam certis careãt definitisque causis, cuiusmodi sunt quę temere & casu fiunt: alia verò non sine certis causis, tametsi ea quoque raro eueniant. huius generis sunt, luminarium defectus, igneę exhalationes, terræmotus. Sed cum hoc, de quo agimus, incendium, post magnos fuerit terræmotus; de terræmotu prius pau-

ca quædam dicenda sunt, è quibus quæ ad hiatũ pertinent, commodius explicabuntur. Sol in terrã agens humidam, fumũ ex ea quendam educit: qui si crassior fuerit & humidior, vapor dicitur, & humida gignit, vt nubes, pluuias, aquasque perennes. sin siccior, quẽ exhalationem Aristoteles nuncupauit, sicca gignit & arida. Fumus hic in terræ antris & cauernis genitus, aut inde totus effluit, aut totus coërcetur: vel partim quidẽ effluit, partim coërcetur. Si totus effluit, vi sua propellit aërẽ & generat ventos: sin coërcetur totus, vel à meatibus & rimis ac arentis terræ soliditate; vel à crebris imbribus, quib. terrę meatus occluduntur, vel à vicino mari, quod suo tum frigore tum fluctu, fumos illos in terræ viscera repellit; tunc cum ignei sint, & vi coërceantur, egressum motu velocissimo quærentes, terrã cõmouent, terræmotusque efficiũt magnos. si verò partim egrediãtur, partim sub terras coërceãtur, leues fiunt terræmotus: vi nanque imminuta, quæ egreditur pars, aërem; quę, cohibetur terrã mouet. Cæterùm non est prætereunda causa illa superior, quã Astrologi amplectuntur; stellarũ videlicet cõuentus, solisque & lunæ defectus. Fuerunt hæc omnia tẽporibus his primũ quidem, Martis cum Saturno congressus in Virgine proximo solstitio, qui exhalationes gignere, terręmotusque excitare consueuit. Fuere etiã non modò hoc, sed præterito quoq. anno lunæ defectus ac cometæ. Spectanda item sunt tẽpora terræmotibus apta, ver & autumnus; quibus tum humiditatum, tum caloris incrementa fiunt. vnde sol & vapores gignit & exhalationes: quorum generationem multo suo frigore prohibet hyems, multoque calore æstas. Hæc de causis quas efficientes Philosophi vocant terræmotuum: deque eorundẽ temporibus.

Quibus accedit,quòd proxima æſtas pluuiis affluẽs, autumni potius quàm æſtatis naturã tenuit:vnde mirum videri non debet,ſi frequentiores paſſa eſt regio noſtra terræmotus.Soli enim gignendis exhalationibus vberiorem aptioremq́ue materiã tempora ſuppeditarunt.Aptior porro terræmotibus hora, diluculũ eſt:ea ratione,quòd Sol ad nos rediens,terrę cogit frigiditatem,quæ egreſſum prohibet exhalationibus vnde magna vi illæ,celeritateque motæ;terram concutiunt.Quin & meridies idoneus quòd Sol exhalationes ſupernas diſsipet, educatq́ue infernas, quæ terrã mouent; qua ratione fit in ſuperficie tranquillitas,& intra viſcera motio. Locus verò, qui maximè terræmotibus quatitur, has natura ipſa ſortitus eſt conditiones : vt ſit mari finitimus,eiuſque terra velut ſpongia ſit poris affluens & cauernis.quibus omnibus Puteolanus ager obnoxius,frequentes patitur terræmotus.Nunc igitur exhalationes in profundo multæ cõgregatæ,egredi quærentes,quo propius ad locũ vnde egreſſuræ erant accedebãt, eo maiore vi terræ partes proximas quatiebant;idque in cauſa fuit,vt terræmotus eſſent diebus illis perpetui.Demum exhalationes hæ motu velociſsimo materiã in ea regione bituminoſam,atque igne peruſtam , in terræ cauernis clauſam inflammarunt,atque eã magna vi propulſam eiecerunt. Voraginis igitur hæ cauſæ reddi poſſunt.Sed cum plura voraginem hanc,& terræ hiatũ præceſſerint,ignemq́ue egredientẽ comitentur;ſigillatim eorum omniũ rationes exquirere,non ab re fuerit. Mare primũ receſsit;non alia profectò ratione,niſi quòd exhalationes exitũ quærentes, terram rarefecerunt, quæ veluti ſitiens, aquã per ſuas rimulas hauſit. quo factum eſt,vt pars illa terræ,quæ mari prius abluеba-

tur, ſicca remanſerit, & cinere & lapillis litus in altũ ſe ſuſtulerit. Præceſsit etiam aqua frigida ſcaturiens: quod inde contigit, quoniam aqua è terra ob exhalationẽ prominente compreſſa, vberius emanauit, terra exitui aquæ cedẽte, & in imum delapſa, mox exhalationum egredi quærentiũ vi eſt ſublata. Hęſitarunt quidam, an ignis ille in bitumine præeſſet, an potius exhalationũ motione accenſus fuerit. Reſponſumque à nobis eſt, materiam quidem illam antea arſiſſe: argumento, quòd aquæ quæ iuxta eam ſcaturiebant, calidæ erant; verùm exhalationũ impetu, & exeũdi vim & incendium maius accepiſſe. Dubitant alii, cur non ſemper inde fumus exeat, aut non ſemper fremitus exaudiatur; ſed interuallis tẽporis quibuſdã quieſcere videatur. Huius rei illud in cauſa eſt, quòd primis diebus os voraginis erat anguſtum: flamma item illa ab intimis terræ viſceribus prodiens, cum in procinctu, & voraginis ori proxima erat, magno cum fremitu erupit: deinde dum exhalationis altera pars, à terrę profunditatibus ad os voraginis moueretur, non poterat fremitus ab iis, qui longe erant, percipi. Quòd vero cinis egrediens, vicinis locis ſiccior; at longinquioribus cadat humidior. Eius rei illud in cauſa eſſe exiſtimo, quod egrediens ab ardore ſiccior efficitur; at verò cum longius cadere nequeat, niſi prius ad aëris mediam perueniat regionem, craſsior ibi & humidior fit, itaque deſcendit. Sed de tẽpore quo incendiũ hoc duraturũ ſit, quærunt rudiores, quibus à me fuit dictum, hoc ignorari: nec ſciri aliter poſſe, niſi librata materia, qua ignis ille alitur. Verum qui Veſeui incendium huic Puteolano comparauerit, facile intelliget, non minori tempore duraturũ hoc, quàm illud; cum magnum terræ ſpatium, imo totus ager Pu-

teolanus, ſulſureo bitumine plenus ſit, vt habeat ignis ılle aptam,& non cito defe&uram materiam.

Atqui quid hæc portendant nonnulli anxie quæ-runt.ego verò cum Peripateticis dico,nullam præſen tionis iſtius certam eſſe cauſam; tametſi Cicero por-tentis mult um tribuat,multum etiam detrahat.Qua re ego, quod à me alibi diſputatum eſt, nihil certi hæc ſignificare,præter ſiccitatem,affirmo: cui frugũ penuria ſuccedere conſueuit. quin & peſtem multis ante ſęculis accidiſſe accepimus. Aſtrologi inteſtina bella ſequutura prædicant.corpora nanque ob ſupe-riores ſquallores ita arſerunt,vt animus ad iram pro-nior ſit,ſed ex accidẽti, iſta omnia ſiccitatẽ ſequũtur, vt in libris Meteor. demonſtrauimus. Si qui ſunt qui aliter ſentiant, illorum rationibus doceri nunquam recuſabo.Ariſtoteles ſimilia contigiſſe in Heraclea ci uitate Ponti,& in ſacra inſula Aetoli ſcriptum reli-quit. Imperante quoque Tito, anno ſecũdo imperii, Veſuuius mons ab altero vertice magnos eructauit ignes. Item, Cæſare Auguſto, Tito, & Antonino quarto,atque Diocletiano imperantibus;nec non L. Martio, ac Sex. Iulio Coſſ. in Arime inſula, aperta huiuſmodi voragine ſimile natum dicitur incen-dium.vnde tanti eruperunt ignes,anno ſalutis. 1300. vt tota modò non inſula conflagrauerit. Sed huius rei cauſas aliàs explicabo. Hæc igitur mi Mecœ nas ſcribenda duxi; ne Harioli,ſomnio-rumque interpretes, ac vulgares Aſtrologi alio trahãt,quę natura duce pro-ueniunt.

f. 109

VA1
1543021